

Kartering Sör Salbo bytomt

Arkeologisk särskild utredning

RAÄ 412:1
Sör Salbo 12:2, 12:5
Västerfärnebo socken
Västmanland

Örjan Hermodsson

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Inledning.....	3
Målsättning och metod	3
Undersökningsresultat	3
Tolkning och utvärdering	6
Kommande arbete	6
Referenser	7
Kart- och arkivmaterial.....	7
Otryckta källor	7
Litteratur	7
Tekniska och administrativa uppgifter	7
Figurer.....	8

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

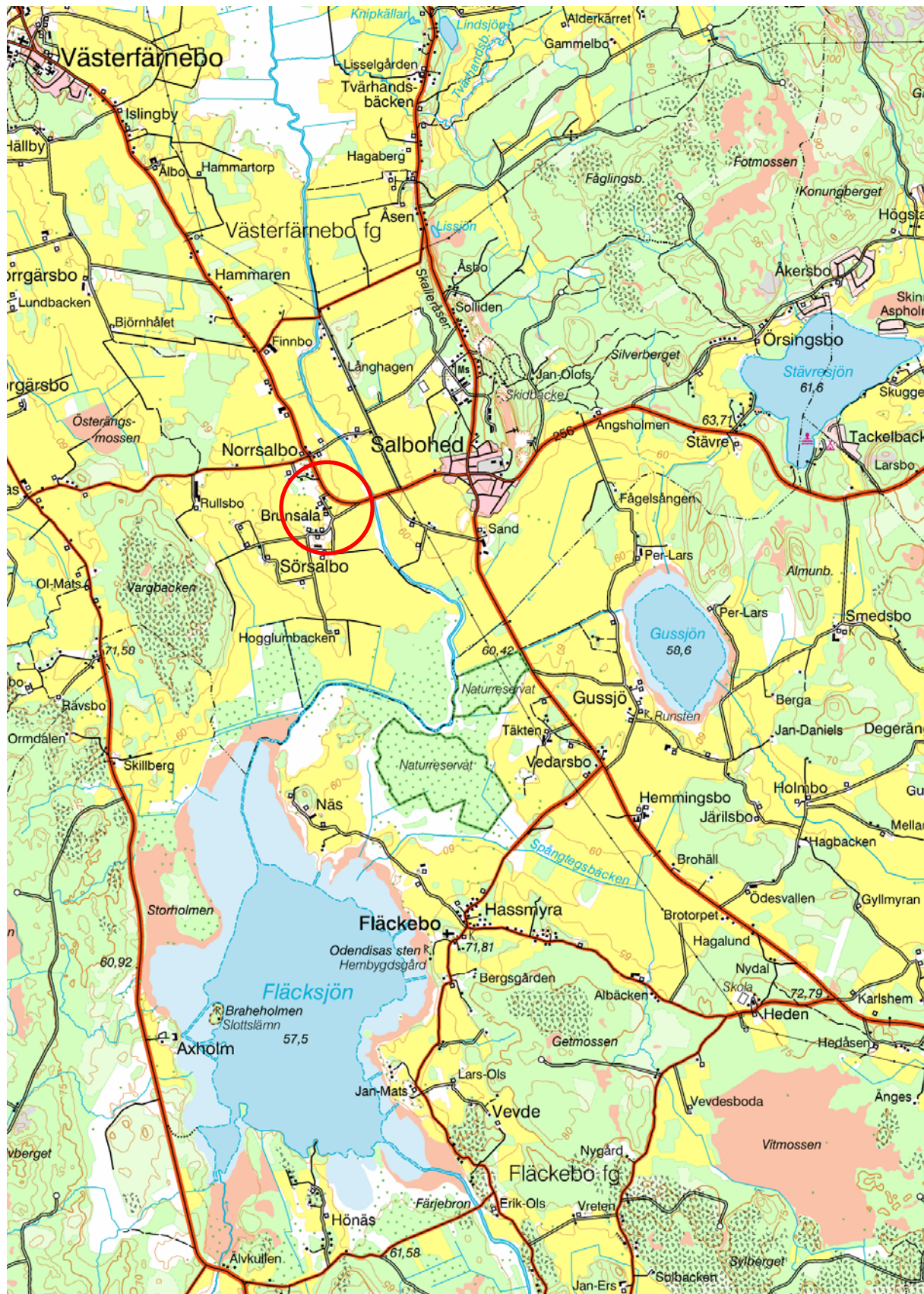
© Kulturmiljövård Mälardalen 2007.

Omslagsfoto: Husgrund med spisröse överlagrad av smedja vid Sör Salbo.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408

ISBN: 978-91-85741-72-4

Figur 1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan, kartblad 11G NÖ. Skala 1:50 000.

Inledning

Under maj 2007 genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen på uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län en särskild arkeologisk utredning vid Salbo bytomt (Lihammer 2007). Anledningen var att fastighetsägarna på Sör Salbo 12:2 och 12:5 önskar byta mark med varandra. Vid fornminnesinventeringen 1989 hade här registrerats 2-3 otydliga husgrunder och området bedömdes som ett bevakningsobjekt. Den arkeologiska utredningen konstaterade att det på platsen finns rester efter Sör Salbo gamla tomt. Utredningsundersökningen visade att bytomten omfattar ett mycket större område än vad som registrerats i FMIS (Fornminnesinformationssystemet, med det digitala fornminnesregistret). Detta visar genom förekomst av husgrunder och genom utbredningen av kulturlager (Lihammer 2007, figur 6). Länsstyrelsen beslutade 2007-09-19, dnr 431-8840-07 att genom anslaget 28:25/2007 bekosta en kompletterande särskild utredning med syfte att kartera och beskriva de ovan jord synliga lämningarna.

Målsättning och metod

Den arkeologiska utredningen syftade till att kartera och beskriva alla ovan jord synliga lämningar inom det tidigare undersökta området. Dessutom var målsättningen att utföra en begränsad fotodokumentation med digitalkamera inom området. Fältdataget genomfördes med hjälp av ett GPS-baserat fältdatasystem. Inmätningen utfördes med handdator av märket Trimble Geoexplorer XT. Programvaran i denna är ArcPad 7.01, kompletterad med applikation för FältGIS 2. Beskrivningen av den övergivna bytomten och dess geometri avses att genom registreringsklienten bli införd i FMIS.

Karteringen företogs den 27 september 2007.

Undersökningsresultat

Resultatet av karteringen framgår av fig. 2 och de påföljande beskrivningarna av de karterade lämningarna.

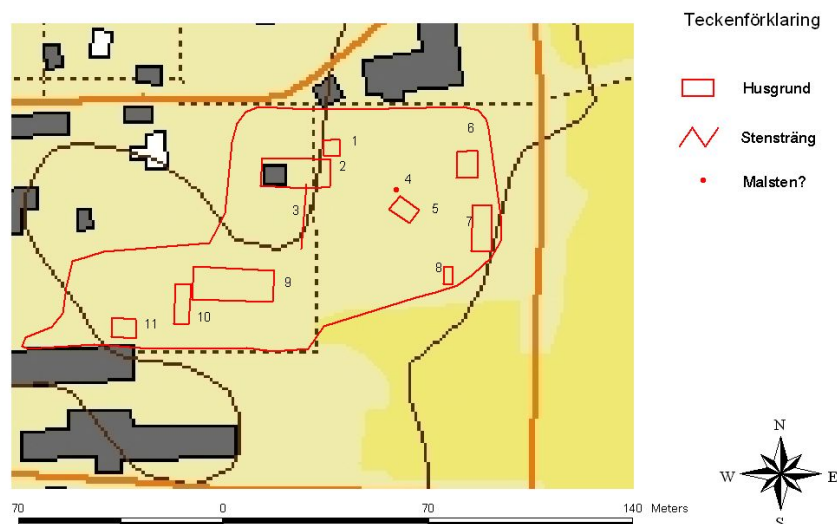

Fig. 2. Här återges resultatet av karteringen av den övergivna delen av byn Sör Salbo i Västerfärnebo socken, Västmanlands län. Området är bestämt med hänsyn till resultaten från utredningsgrävningen. Begränsningslinjen för området med husgrunder markerar den nya utsträckningen av Västerfärnebo 412:1. I bakgrunden ligger den digitala fastighetskartan.

Beskrivningar av de karterade lämningarna:

1. Husgrund, ca 6x5 m (Ö-V) och 0,2 m h. Stensyll synlig främst i Ö, av 0,3-0,6 m l stenar. Ojämn yta, med flera stenar, 0,2-1 m st.
2. Husgrund, efter boningshus, ca 25x8 m (Ö-V) och 0,1-0,2 m h. Svåravgränsad, särskilt åt Ö. Delvis synlig stensyll, av 0,2-0,8 m l stenar. I NV-hörnet är ett block, 1,5x1 m (NV-SÖ) och 0,1 m h. Närmast mitten utmed N långsidan är ett spisröse, 4 m diameter och 0,7 m h. På den V delen står en smedja.
3. Stensträng, ca 27 m l (N-S), 0,5-1 m br och 0,2-0,4 m h. Enskiktad och enradig, av 0,2-1 m st stenar. Övermossad och svår att följa åt N.
4. Malsten?, 1,6 m diameter och 0,4 m h. Granit. Urholkad i mitten, 1x0,7 m (ÖNÖ-VSV) och 0,2 dj. Vatten i botten. Inga synliga slippår.
5. Husgrund, ca 10x6 m (NV-SÖ), Begränsad av stenvallar, ca 1 m br och 0,2-0,5 m h, av 0,3-1,5 m st stenar. Öppen i sluttning åt SÖ. Försänkt inre yta, 0,2 m dj. Troligen fd. jordkällare.
6. Husgrund?, ca 11x8 m (N-S) och 0,2 m h. Begränsad av vallar i N och S, 2-3 m br. Försänkt inre del, med flera stenar, 0,3-1 m st. Fd. jordkällare?
7. Husgrund, ca 18x7 m (N-S) och 0,2 m h. Svåravgränsad. Delvis synlig stensyll av 0,4-1 m l stenar. N delen är något förhöjd inom en 8x7 m st yta. Utanför NÖ och

NV hörnen är utbyggnader, ca 4x2 m (Ö-V) och 0,1 m h. Infartsramper? Sannolikt ett fd. uthus.

8. Husgrund, ca 6x4 m (N-S) och 0,2 m h. Delvis tydlig stensyll, av 0,2-1 m l stenar. Häll (efter trappa) i S delen, 1,5x0,8 m.

9. Husgrund, efter boningshus, ca 27x8 m (Ö-V) och 0,2 m h. Oklar avgränsning i Ö. Troligen sammanbyggd med en annan länga i rät vinkel. Till större delen synlig stensyll, av 0,2-1 m l stenar. Spisröse i NÖ-hörnet, 3 m diameter och 0,2 m h, med flera skarpkantade (brända?) stenar, 0,1-0,7 m st. Ytterligare spisröse? i NV-hörnet, 3 m diameter och 0,1 m h, med några lagda kantstenar, 0,1-0,4 m l. Ojämn inre yta, sannolikt omgrävd, med talrika påförda stenar, intill 1 m st.

10. Husgrund, ca 13x8 m (N-S) och 0,4 m h. Svåravgränsad i S, där den kan vara längre. Delvis synlig stensyll av 0,3-1 m l stenar. Ojämn yta, med talrika stenar, 0,1-0,5 m st. Två förhöjningar är möjligen spisrösen. I N är en grop, 0,5 m diameter och 0,1 m dj.

11. Husgrund, rest av, ca 7x6 m (Ö-V) och 0,3 m h. Delvis synlig stensyll av 0,5-1 m l stenar. Täckt med upplagda röjningsstenar, delvis sprängda, 0,2-1 m st.

Inom områdets nordöstra del, närmast söder om smedjan, finns möjligen lämningar efter ytterligare husgrunder. Där finns en rad med sprängda stenar. Dessa är alternativt endast upplagda röjningsstenar. I området, längst åt norr, finns ett flackt röjningsröse. Nära husgrunden nr. 8 är en brunn, som är täckt av en överbyggnad. I områdets centrala del finns en täktgrop och upplagda schaktmassor (se Lihammer 2007; fig. 6).

Fig. 3. Malsten? i östra delen av den övergivna bytomten vid Sör Salbo, Västerfärnebo socken.

Tolkning och utvärdering

Karteringen av den övergivna delen av Sör Salbo har visat att det finns minst nio husgrunder, en stensträng och en förmodad malsten inom området. Frågan är om det är lämningar efter en eller flera gårdar, som har karterats. Husgrunderna är så grupperade att det ger intryck av två gårdskomplex. Det finns minst en boningshusgrund inom vardera komplex. Förekomsten av husgrunder korrelerar med resultaten av den tidigare arkeologiska utredningen. Kulturlager konstaterades då i anslutning till bägge grupperna. Karteringen visar att bytomten sträckt sig längre åt öster än det med utredningsschakt fastställda området. Lihammer (2007, fig. 6) anger att det finns grunder i området närmast söder om smedjan. Kanske är så fallet, men inga säkra husgrunder kunde här beläggas vid karteringen.

Kommande arbete

Lihammer (2007, s. 11 ff.) har genom studier av de äldre historiska kartorna kommit fram till att det fanns sex gårdar under 1600-talet. Under 1700-talet har en gård, troligen i samband med storskiftet, försvunnit. Den försvunna gården har uppenbarligen legat inom det karterade området. Troligen är det ytterligare en gård eller delar av en sådan som nu registrerats i området. Hur många gårdar som lämningarna representerar är en viktig fråga inför möjliga framtida undersökningar.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Den digitala fastighetskartan.

LMS.T68-74:1. Geometrisk avmätning, Sör Salbo, Västerfärnebo socken. 1690.

LMS.T68-74:4. Storskifte på åkrar. Sör Salbo, Västerfärnebo socken. 1768.

LMS.T68-74:5. Storskifte på åkrar. Sör salbo, Västerfärnebo socken. 1771.

Otryckta källor

Fornminnesregistret; FMIS.

Litteratur

Lihammer, A. (manus) 2007. Sör Salbo bytomt. Arkeologisk särskild utredning. RAÄ 412:1, Sör Salbo 12:2, 12:5, Västerfärnebo socken, Sala kommun, Västmanland.

Tekniska och administrativa uppgifter

KM dnr:	07086
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-8840-07
Undersökningsperiod:	070927
Arkeologtimmar:	5 timmar
Exploateringsyta:	3500 m ²
Personal:	Örjan Hermodsson
Belägenhet:	Sör Salbo 12:2, 12:5
Ekonomisk karta:	11G 8f
Koordinatsystem:	RT 90
Koordinater:	X6643049, Y1529106
Inmättningsmetod:	GPS
Dokumentationshandlingar:	9 digitalfoton

Figurer

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

Figur 1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan, kartblad 11G NÖ. Skala 1:50000.

Fig. 2. Här återges resultatet av karteringen av den övergivna delen av byn Sör Salbo i Västerfärnebo socken, Västmanlands län. Området är bestämt med hänsyn till resultaten från utredningsgrävningen. Begränsningslinjen för området med busgrunder markerar den nya utsträckningen av Västerfärnebo 412:1. I bakgrunden ligger den digitala fastighetskartan.

Fig. 3. Malsten? i östra delen av den övergivna bytomten vid Sör Salbo, Västerfärnebo socken.